

משרד הכלכלה
מחקר וכלכלה

האם עבודתם של בני נוער יהודים שונה מזו של בני נוער ערבים?

מיכל אלפסי - הנלי

על המחברות

גבי מיכל אלפסי - הנלי, מרכזת תחום מחקר אכיפה, מינהל מחקר וכלכלה, משרד הכלכלה

תודות מיוחדות:

גבי מרים גרינשטיין, סטטיסטיקאית, מינהל מחקר וכלכלה, משרד הכלכלה
גבי יפה סולימני, מנהלת מינהל הסדרה ואכיפה, משרד הכלכלה
גבי גלית חן, כלכלנית, מינהל הסדרה ואכיפה, משרד התמי"ת

מתודולוגיה

הנתונים המובאים בדף מידע זה מבוססים על סקר שביצע מינהל מחקר וכלכלה בנושא של עבודת ילדים ובני נוער בגילאי 14-18 במהלך הלימודים וחופשת הקיץ, מאפייני תעסוקתם, שיעורי הפרת זכויות במקום עבודתם, השלכות העבודה על חיי היומיום שלהם ועמדותיהם הכלליות בנושא תעסוקת בני נוער.

הסקר נערך במהלך החודשים אפריל – ספטמבר 2014 והקיף 665 בני נוער בגילאי 14-18. הדגימה בוצעה על פי רשת דגימה שהביאה בחשבון מחוז מגורים, מגדר ולאום. תוצאות המדגם שוקללו בהתאם לפרופורציות התואמות את השנתון הסטטיסטי של שנת 2014, המציג נתונים המתייחסים לשנת 2013. השקלול נעשה על פי גיל ולאום.

כלי המחקר היה שאלון ייעודי ומובנה שחובר עבור מחקר זה, במסגרת ועדת היגוי שבה היו חברים נציגי יחידות שונות במשרד הכלכלה - מינהל הסדרה ואכיפה של חוקי עבודה, יו"ר המועצה לענייני נוער עובד ונציגי מינהל מחקר וכלכלה. בהמשך, התקבלו הערות מנציגי הנוער העובד והלומד ונעשו בשאלון התאמות בהתאם לכך.

כלי המחקר נחלק לשלושה חלקים עיקריים – שאלון המתייחס לבני נוער שעובדים בעת עריכת הסקר, שאלון המתייחס לבני נוער שאינם עובדים במהלך הסקר אך עבדו בעבר ושאלון שלישי המתייחס לבני נוער שאינם עובדים במהלך הסקר ולא עבדו מעולם.

איסוף הנתונים נערך באמצעות ראיונות טלפוניים על ידי מראיינים שעברו מספר הדרכות לפני הראיונות ובמהלכם.

שלב איסוף הנתונים החל באפריל 2014 והסתיים בספטמבר 2014. לביצוע עבודת השדה קדם פריטסט על 100 מרואיינים שבעקבותיו בוצעו שינויים והתאמות בכלי המחקר.

נתוני הסקר מלמדים כי שיעור בני הנוער העובדים במהלך שנת הלימודים עמד על כ- 31%, כאשר כ- 60% מבני הנוער העובדים הינם יהודים והיתר ערבים נוצרים וערבים מוסלמים. מכאן ששיעור בני הנוער הערבים שעובדים גבוה ביחס למשקלם היחסי באוכלוסייה.

עניינו של דף מידע זה הוא הצגת מאפייני התעסוקה ושיעורי הפרת זכויות של בני נוער במקום עבודתם, תוך הבחנה בין בני נוער יהודים לבין בני נוער ערבים, זאת לאור הממצאים הרבים לפיהם שיעורי הפרת הזכויות במקום העבודה הינם גבוהים יותר משמעותית בקרב האוכלוסייה הערבית הבוגרת, זאת בהשוואה לשכירים מהאוכלוסייה היהודית. על כן, ישנו הכרח לבחון האם תופעה זו מאפיינת גם את בני הנוער הערבים, כך שניתן יהיה למקד את מאמצי האכיפה.

מאפייני התעסוקה של בני נוער יהודים בהשוואה לבני נוער ערבים

מאפיינים תעסוקתיים

ערבים	יהודים	סה"כ	
13.7	14.9	14.8	ממוצע גיל התחלת עבודה
6.4	5.4	5.8	ממוצע שעות עבודה ביום
4.0	3.3	3.6	ממוצע ימי עבודה בשבוע
			ממוצע שכר לשעה
20.9 ₪	21.7 ₪	21.5 ₪	עד גיל 16
24.2 ₪	23.4 ₪	23.5 ₪	עד גיל 17
19.5 ₪	28.0 ₪	25.6 ₪	עד גיל 18
			אופן תשלום השכר
40.9	84.3	67.0	לפי שעה
6.2	6.0	6.0	לפי חודש
52.9	9.7	26.9	לפי יום
			מיומנויות הנדרשות בעבודה (% שדיווחו על שימוש בתדירות גבוהה)
9.9	13.7	11.9	שימוש במחשב
3.8	15.8	11.5	חשבון פשוט
1.2	6.6	9.7	אנגלית

✓ בני נוער ערבים מתחילים לעבוד מוקדם יותר מאשר בני נוער יהודים – 13.7 שנים ו- 14.9 שנים בהתאמה.

✓ בני נוער ערבים נוהגים לעבוד מספר גבוה יותר של שעות ביום, בהשוואה לבני נוער יהודים (4 ו- 3.3 בהתאמה) וכן למשך יותר ימים בשבוע (6.4 ו- 5.4 בהתאמה).

✓ תשלום שכר לפי יום הינו נפוץ יותר משמעותית בקרב בני נוער ערבים, מאשר בקרב בני נוער יהודים (52.9% ו- 9.7% בהתאמה), בעוד ששכר לפי שעה הינו נפוץ יותר בקרב יהודים (84.3%), מאשר בקרב ערבים (40.9%).

✓ סה"כ בני הנוער העובדים משתכרים מעל לשכר המינימום, אולם שכרם של בני נוער ערבים הינו לרוב נמוך מזה של בני נוער יהודים, כך שבקרב בני הנוער עד גיל 16 (האמורים להשתכר 17.40 ₪ לשעה), ממוצע השכר לשעה של בני נוער יהודים עמד על 21.7 ₪, בהשוואה ל- 20.9 ₪ בקרב בני נוער ערבים. בקבוצת הגיל 16-17 (אשר עבורה שכר המינימום לשעה עמד בעת הסקר על 18.64 ₪), שכרם של בני נוער יהודים הינו מעט נמוך משכרם של בני נוער ערבים (23.4 ₪ ו- 24.2 ₪ בהתאמה). בקבוצת הגיל 17-18 (אשר עבורה שכר המינימום לשעה עמד בעת הסקר על 20.63 ₪), שכרם של בני נוער יהודים הינו גבוה משמעותית משכרם של בני נוער ערבים – 28 ₪ ו- 19.5 ₪ בהתאמה.

✓ במסגרת עבודתם, בני נוער יהודים נדרשים יותר מאשר בני נוער ערבים למיומנויות של שימוש במחשב (13.7% ו- 9.9% בהתאמה), חשבון פשוט (15.8% ו- 3.8% בהתאמה) ושימוש בשפה האנגלית (6.6% ו- 1.2% בהתאמה).

משלח יד

ערבים	יהודים	סה"כ	
57.0	17.3	32.9	מלצרות, מטבח ופינוי שולחנות
0.0	24.7	15.1	שמרטפות וטיפול בתינוקות
12.9	11.8	12.1	מוכר, קופאי
1.4	11.5	7.8	הדרכה, אימון ושיעורים פרטיים

✓ שיעור בני הנוער הערבים אשר עוסקים בתחום של מלצרות, מטבח ופינוי שולחנות, הינו גבוה יותר משמעותית מהשיעור בקרב בני הנוער היהודים – 57% ו – 17.3% בהתאמה.

✓ מנגד, בעוד שכרבע מבני הנוער היהודים עוסקים בשמרטפות וטיפול בתינוקות, לא דווח על בני נוער ערבים בעלי משלח יד זה.

✓ בדומה, שיעור גבוה יותר משמעותית של בני נוער יהודים עובדים בתחום של הדרכה, אימון ושיעורים פרטיים (11.5%), זאת בהשוואה לפחות מ 2% בקרב בני נוער ערביים.

✓ בהלימה לתיאור משלחי היד בהם עוסקים בני הנוער היהודים והערבים, ניתן לראות כי מרבית בני הנוער

ענף כלכלי

ערבים	יהודים	סה"כ	
70.2	27.1	44.3	אירוח ואוכל
22.2	15.8	18.3	מסחר
0.0	17.9	10.6	מינהל ציבורי, חינוך, בריאות, רווחה וסעד
1.4	23.8	15.3	שירותים למשקי בית פרטיים
6.2	5.7	5.9	חקלאות ותעשייה
0.0	5.5	3.3	חשמל, מים ובינוי
0.0	0.6	0.3	תחבורה, אחסנה ותקשורת
0.0	3.6	2.1	בנקאות ונכסי זלא ניידים

הערבים (70.2%) מרוכזים בענף שירותי האירוח והאוכל, זאת בהשוואה לכ – 27% מבני הנוער היהודים בענף זה.

✓ מנגד, שיעורים גבוהים יותר של בני נוער יהודים מרוכזים בענפי המינהל הציבורי (17.9%) ושירותים למשקי בית פרטיים (23.8%), זאת בהשוואה לשיעורים זניחים בקרב בני הנוער הערביים.

✓ נמצא שיעור מעט גבוה יותר של בני נוער ערבים בענף המסחר (22.2%), בהשוואה לבני נוער יהודים בענף זה (15.8%).

מדוע בני נוער בוחרים להתחיל לעבוד?

סיבות להתחלת עבודה

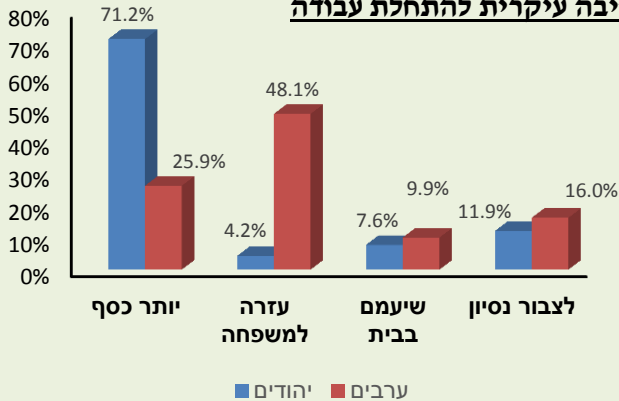
ערכים	יהודים	סה"כ	
96.3	90.2	92.7	כדי שיהיה לי יותר כסף
88.8	17.2	45.5	כדי לעזור למשפחה שלי
60.5	43.4	49.9	כי שיעמם לי בבית
27.5	7.3	15.1	כי ההורים שלי לחצו עלי שאתחיל לעבוד
72.5	63.9	67.3	כדי לצבור נסיון

✓ שיעור גבוה יותר משמעותית של בני נוער ערבים ציינו כי החלו לעבוד בכדי לעזור למשפחתם (88.8%), בהשוואה לבני נוער יהודים (17.2%).

✓ שיעור גבוה יותר משמעותית של בני נוער ערבים ציינו כי החלו לעבוד משום שהוריהם לחצו עליהם (72.5%) בהשוואה לבני נוער יהודים (7.3%).

✓ כאשר בני הנוער נתבקשו לדרג את הסיבה העיקרית בגינה החלו לעבוד, כ- 70% מבני הנוער היהודים בחרו בסיבה "כדי שיהיה לי יותר כסף" (בהשוואה לכ- 26% מבני הנוער הערבים). לעומת זאת, הסיבה שדורגה כעיקרית בקרב מרבית בני הנוער הערבים הינה "כדי לעזור למשפחה שלי" (48.1%), בעוד שדורגה כעיקרית רק בקרב 4.2% מבני הנוער היהודיים.

סיבה עיקרית להתחלת עבודה

הפרות של זכויותיהם של בני נוער במקום עבודתם¹

הפרות בתחום שעות העבודה²

הפרת זכויות בתחום שעות העבודה			
ערבים	יהודים	סה"כ	
30.0	50.0	40.6	% שעבדו מעבר לשעה 23:00 בלילה
% שעבדו למעלה מ 8.5 שעות ברציפות			
0.0	5.6	3.2	באופן קבוע
40.0	30.0	34.5	מדי פעם
60.0	64.4	62.3	לא
36.3	14.4	24.6	% שאינם מקבלים הפסקה

✓ שיעור גבוה יותר של בני נוער יהודים דיווחו כי עבדו מעבר לשעה 23:00 בלילה (50%), בהשוואה לבני נוער ערבים (30%).

✓ שיעור גבוה יותר של בני נוער יהודים דיווחו כי נוהגים לעבוד בקביעות מעל ל – 8.5 שעות ברציפות (5.6%), בהשוואה לבני נוער ערבים, אולם מדובר בשיעור מזערי. עם זאת, שיעור לא מבוטל של בני נוער ערבים (40%), דיווחו כי נוהגים לעבוד מדי פעם מעל ל – 8.5 שעות ברציפות, בהשוואה לבני נוער יהודים (30%).

לא מבוטל של בני נוער ערבים (40%), דיווחו כי נוהגים לעבוד מדי פעם מעל ל – 8.5 שעות ברציפות, בהשוואה לבני נוער יהודים (30%).

✓ שיעור גבוה יותר משמעותית של בני נוער ערבים דיווחו כי אינם מקבלים הפסקה, בהשוואה לבני נוער יהודים (36.3% ו – 14.4% בהתאמה).

הפרות בתחום השכר

הפרת זכויות בתחום השכר			
ערבים	יהודים	סה"כ	
72.5	38.6	54.8	% שאינם מקבלים תלוש משכורת
0.0	28.3	27.2	% שעברו הכשרה לתפקיד ולא קיבלו בגין זה שכר
% שעובדים ביום המנוחה השבועי			
20.0	8.3	15.9	פעם בחודש
28.0	50.0	35.3	2-3 פעמים בחודש
52.0	41.7	48.9	4 פעמים בחודש
91.7	18.2	68.4	% שאינם מקבלים שכר גבוה יותר בגין עבודה ביום המנוחה
94.9	52.3	72.3	% שאינם מקבלים החזרי נסיעות אל מקום העבודה

✓ שיעור בני הנוער הערבים אשר אינם מקבלים תלוש משכורת גבוה פי 2 מהשיעור בקרב בני הנוער היהודים (72.5% ו – 38.6% בהתאמה).

✓ כ – 94% מבני הנוער הערבים לא קיבלו ממעסיקם מכתב המפרט את תנאי העסקתם, בהשוואה לכ – 70% מקרב בני הנוער היהודיים.

✓ קרוב ל – 30% מבני הנוער היהודיים עברו הכשרה לתפקיד ולא קיבלו שכר בגין זאת, בעוד שתופעה זו לא דווחה בקרב בני הנוער הערבים.

¹ לצורך אומדן שיעורי הפרות, הוסרו מהעיבודים משלחי יד אשר על פניו לא מתקיימים בהם יחסי עובד מעביד, כגון שמרטפות, חלוקת פלאיירים ושיעורים פרטיים. קרי, משלחי יד אשר מתקיימים בעיקר בתוך משקי בית פרטיים.

² ע"פ חוק עבודת הנוער, התשי"ג – 1953: <http://www.moital.gov.il/NR/exeres/0332669F-BAAA-48C5-950E-2D25EA41DB3E.htm>

לא יועבד נער יותר משמונה שעות עבודה ליום וארבעים שעות עבודה לשבוע. על אף הוראות סעיף קטן (א), במקום עבודה שמותר בו לעבוד יותר מ-8 שעות עבודה ליום, לפי סעיף 5(א) לחוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א-1951, יכול שיועבד צעיר עד 9 שעות ליום עבודה, ובלבד ששבוע העבודה לא יעלה על 40 שעות עבודה נער לא יועבד ולא ירכול בלילה.

בסעיף זה, "לילה", לגבי ילד וצעיר שחוק לימוד חובה, התשי"ט-1949, חל עליהם - פרק זמן של 12 שעות שבין 20:00 ובין 08:00 ולגבי צעיר שחוק חינוך חובה, התשי"ט-1949, אינו חל עליו, פרק זמן של 10 שעות שבין 22:00 ובין 06:00.

✓ שיעור גבוה יותר של בני נוער ערבים דיווחו כי נוהגים לעבוד ביום המנוחה השבועי³ באופן קבוע (52%), בהשוואה לבני נוער יהודיים (41.7%), כאשר כ – 92% מבני הנוער הערבים דיווחו כי לא מקבלים בגין זאת שכר גבוה יותר, בהשוואה לכ – 18% מקרב בני הנוער היהודיים.

✓ כ – 95% מבני הנוער הערבים דיווחו כי אינם מקבלים החזרי נסיעות אל מקום עבודתם, בהשוואה לכ – 50% מקרב בני הנוער היהודי

הפרות בתחום של בטיחות בעבודה

הפרת זכויות בתחום של בטיחות בעבודה

ערבים	יהודים	סה"כ	
94.9	51.6	71.8	% שלא קיבלו הדרכת בטיחות בעבודה
100	78.6	81.2	% שלא קיבלו נהלי בטיחות בעבודה בכתב

✓ שיעור בני הנוער הערבים אשר לא קיבלו הדרכת בטיחות בעבודה הינו גבוה בכמעט פי 2 מהשיעור בקרב בני הנוער היהודים (94.9% ו – 51.6% בהתאמה).

✓ שיעור בני הנוער אשר לא קיבלו את נהלי הבטיחות במקום עבודתם בכתב

הינו גבוה מאוד בקרב כלל בני הנוער (81.2%), אולם בעוד שהקיף 100% מבני הנוער הערבים, השיעור בקרב בני הנוער היהודים עמד על קרוב ל – 80%.

³ דבר האסור בחוק

הסיבות לכך שבני הנוער אינם עובדים

סיבות לאי עבודה

ערבים	יהודים	סה"כ	
100.0	49.9	59.2	עסוק מדי במטלות הלימודים
71.4	31.6	39.0	עסוק מדי במטלות אחרות, כגון חוגים, צופים וספורט
12.7	36.7	32.2	חיפשתי עבודה ולא מצאתי
25.4	21.3	22.2	אני לא רוצה לעבוד
25.4	11.8	14.4	אני לא זקוק לכסף
12.7	12.9	12.9	אני עסוק מדי במטלות של הבית וטיפול באחים
25.4	2.3	6.6	ההורים לא מרשים לי לעבוד

✓ כלל בני הנוער הערבים אשר לא עבדו בעת עריכת הסקר, דיווחו כי אחת הסיבות לכך היא עיסוק בלימודים, זאת בהשוואה לכמחצית מבני הנוער היהודים אשר דיווחו כך.

✓ קרוב ל- 40% מבני הנוער היהודים דיווחו כי אחת הסיבות לכך שאינם עובדים היא משום שלא מצאו עבודה, זאת בהשוואה לכ- 13% מבני הנוער הערבים אשר דיווחו כך.

✓ שיעור דומה למדי של בני נוער יהודים (21.3%) וערבים (25.4%) דיווחו כי אינם עובדים מכיוון שאינם רוצים לעבוד. תמונה דומה מתקבלת ביחס לסיבה "אני עסוק מדי במטלות של הבית וטיפול באחים" (12.9% ו- 12.7% בהתאמה).

✓ כרבע מבני הנוער הערבים דיווחו כי אחת הסיבות לכך שאינם עובדים היא שאינם זקוקים לכסף, זאת בהשוואה לכ- 12% בקרב בני הנוער היהודים.

✓ כרבע מבני הנוער הערבים דיווחו כי אינם עובדים מכיוון שהוריהם אוסרים עליהם, זאת בהשוואה לשיעור מזערי של כ- 2% בקרב בני הנוער היהודים.